

Opas tulkeille

Sisällys

Opas tulkeille	1
Yleistä tulkkauksesta	2
Tulkkaus Maahanmuuttovirastossa	2
Tulkaustilat ja puhelintulkkaus	2
Salassapitovelvollisuus	3
Esteellisyys	3
Aikataulut	3
Apuvälineet	3
Tallentaminen	3
Tautot	4
Turvatarkastukset	4
Tulkin esittäytyminen	4
Tulkkausetvankilassa	4
Asioimistulkin ammattisäännöstö	4
Tulkkaus turvapaikatutkinnassa	5
Puolueettomuus	5
Tulkki, tulkattava ja viranomainen	5
Tulkkauksen täsmällisyys	6
Tulkaustapa	6
Alaikäiset ja haavoittuvassa asemassa olevat	7
Turvapaikkaprosessi lyhyesti	7
Turvapaikkahakemuksen jättäminen	7
Turvapaikatutkinta	8
Turvapaikkapuhuttelun asiakasohje	10
Turvapaikkapuhuttelun asiakasohje	10
Mikä on puhuttelun tarkoitus?	11
Mitä oikeuksia sinulla on puhuttelussa?	11

Mitä velvollisuuksia sinulla on puhuttelussa?	11
Miten puhutteluun kannattaa valmistautua?	12
Toimi näin puhuttelupäivänä Maahanmuuttovirastossa	12
Mitä puhuttelussa tapahtuu?	13
Miten Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen?	13

Opas on tehty osana Tulppaani-hanketta. Tulppaani – Tulkkauksen laadun parantaminen -hanke on saanut tukea turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta (AMIF).

Yleistä tulkkauksesta

Maahanmuuttovirastossa isoin tulkkauksia käyttävä yksikkö on Turvapaikkayksikkö. Turvapaikkayksikön lisäksi tulkkauksia käytetään Lupa- ja kansalaisuusyksikössä sekä Maahanmuuttoviraston alaisissa vastaanottokeskuksissa ja säilöönottoyksiköissä. Tulkkauksilaisuudet vaihtelevat laajasti niin sisällöltään kuin kestoltaan, riippuen aina tilaisuuden luonteesta. Turvapaikkayksikössä tulkkauksia käytetään turvapaikkapuhutteluissa, erilaissa kuulemisissa, sekä tiedoksiantotilaisuuksissa. Ulkomaalaislain 203§ mukaan turvapaikkamenettelyssä viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisestä ja kääntämisestä.

Maahanmuuttovirasto tilaa tulkit kilpailutetuilta sopimustoimittajilta. Tulkkauksyritykset tarjoavat Maahanmuuttovirastolle vähimmäisvaatimukset täyttäviä tulkkauksia. Kaikille tulkkauksille tehdään tulkin suostumuksella henkilötorvullisuusselvitys (turvallisuukselvityslaki 726/2014). Maahanmuuttovirasto tilaa tulkkauksyrityksiltä aina kieltä, ei tiettyä tulkkia.

Tulkkauks Maahanmuuttovirastossa

Maahanmuuttoviraston tulkkaukset ovat yleensä pitkiä, usean tunnin kestäviä tilaisuuksia. Tulkit ovat Maahanmuuttoviraston käytettävissä koko tilatun ajan, vaikka tilaisuus päättyisi aikaisemmin. Tulkit odottavat taukotilassa mahdollisia muita tulkkauksia, ja voivat poistua aiemmin vain, jos siitä on erikseen sovittu.

Tulkkauksilait ja puhelintulkkauks

Ensisijainen tavoite Maahanmuuttovirastolla on, että tulkkaukset tehdään läsnäolotulkkauksena. Läsnäolotulkkauksessa tulkki on puhuttelijan ja hakijan kanssa samassa huoneessa.

Maahanmuuttovirasto käyttää tulkkauksia myös etäyhteyden välityksellä alueellisiin toimipisteisiin. Etäyhteydellä tulkki on eri tilassa kuin puhuttelija ja hakija. Tulkkauks tapahtuu videon välityksellä.

Vähiten käytetty vaihtoehto tulkkaukselle on puhelintulkkauks. Puhelintulkkaukset tehdään myös aina Maahanmuuttoviraston tiloissa, jos tulkkattava asia on salassapidettävää.

Salassapitovelvollisuus

Turvapaikka-asiat ovat aina salassapidettäviä, jolloin tulkkia sitoo salassapitovelvollisuus (Julkl (621/1999) 24.1 §:n 24 k). Salassapitovelvollisuus koskee kaikkia niitä asioita, jotka tulkki saa tietonsa tulkkauksen yhteydessä. Muistiinpanot ja muut asiakirjat tulee hävittää tulkkaustilanteen jälkeen. Salassapitovelvollisuus on hyvä huomioida myös silloin, kun saman perheen jäsenille annetaan erilliset päätökset tiedoksi. Esimerkiksi toisen päätöksen sisältöä ei saa kertoa tämän puolisolle. Vastaanottokeskuksille tehtävät puhelin- ja muut tulkkaukset velvoittavat tulkilta myös vaihtolositoutumista. Vastaanottokeskusten tulkkausta tehdessä tulkin tulee olla paikassa, missä muut eivät kuule tulkkausta.

Esteellisyys

Ulkomaalaislain 10 § 2 momentin mukaan viranomaisen hankkimana tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianomaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua tai että asianomaisen turvallisuus saattaa vaarantua. Esimerkiksi perheenjäsentä tai ystävää ei saa käyttää tulkkina. Tulkin tulee heti kertoa viranomaiselle jos epäilee esteellisyyttä tulkkaustilanteessa.

Aikataulut

Turvapaikkapuhuttelujen – ja kuulemisten järjestäminen vaatii aina monen eri toimijan aikataulujen yhteensovittamista. Tulkin tulee olla käytettävissä tulkkaukseen siitä lähtien kun tilaus on alkanut. Taukojen pituuksia tulee myös noudattaa ja kunnioittaa. Myöhästymisistä ja sairastumisista tulee ilmoittaa viipymättä Maahanmuuttovirastolle tulkkausyrityksen kautta.

Apuvälineet

Tulkki käyttää tulkkaustilanteessa muistiinpanotekniikkaa ja tuo tarvittaessa omat muistiinpanovälineet mukanaan. Muistiinpanot tulee jättää tulkkauspaikalle tuhottavaksi tulkkauksen jälkeen, niitä ei voi heittää tavalliseen roskikseen. Tulkki voi käyttää tulkkauksessa omaa sanakirjaa. Tulkki voi tarvittaessa käyttää omaa älypuhelimiaan sanan tarkastamiseen, kunhan siitä on ensin sovittu puhuttelijan kanssa. Tulkattavalle tulee kertoa, mitä puhelimesta tarkastetaan. Maahanmuuttovirasto on tehnyt puhutteluhuoneisiin erikoissanastot arabian, soranin, darin ja persian kielillä. Sanastoja ei saa viedä puhuttelutiloista pois, eikä niitä saa kopioida.

Tallentaminen

Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelut tallennetaan aina. Äänitallenteet säilytetään Maahanmuuttovirastossa ja niitä voidaan jälkikäteen tarkastaa, onko asiat tulkattu ja kirjattu pöytäkirjaan oikein. Turvapaikkapuhutteluissa on myös tallentava videovalvonta. Videovalvontaa tehdään vain huoneessa olevien turvallisuuden takia.

Tauot

Taukojen pitäminen tuvapaikkapuhutteluissa ja muissa tulkkauksissa on tärkeää kaikkien osallistujien jaksamisen kannalta. Tulkkaukset vaatii tarkkuutta ja keskittymistä, eikä väsyneenä jaksa tehdä laadukasta tulkkauksia. Taukoja pyritään pitämään noin tunnin välein. Pidemmässä tulkkauksissa pidetään myös lounastauko. Puhuttelija yleensä esittää taukoja, mutta myös tulkillä on oikeus pyytää taukoa. Kyse on tulkin työn laadun varmistamisesta. Taukojen aikana tulkillä on oikeus ja velvollisuus kieltäytyä keskustelemasta osapuolten kanssa. Tulkkauksen kanssa tauoilla ei saa keskustella, ettei tulkin neutraalius vaarannu. Taukojen aikana ei saisi tehdä muuta työtä, esimerkiksi laatia käännöksiä. Näin varmistetaan tulkin taukojen merkitys sujuvalle ja tarkalle tulkkaukselle.

Turvatakatukset

Osassa Maahanmuuttoviraston toimipisteitä on turvatarkastukset asiakastiloihin tultaessa. Tulkkien on hyvä varata aikaa tarkastuksen tekemiseen, jotta tulkkaukset pääsevät alkamaan ajoissa. Kaikkien paikalle saapuvien tulee mennä turvatarkastusten läpi, ellei muuta ole Maahanmuuttoviraston kanssa sovittu.

Tulkin esittäytyminen

Tulkkia pyydetään tulkkauksissa alussa esittelemään itsensä ja roolinsa tulkkauksessa. Maahanmuuttoviraston mukaan esimerkki hyvästä esittäytymisestä on seuraava:

Olen tulkki

(Nimeni on N.N.)

Pyrin tulkkaukseen kaiken sanottavan mahdollisimman tarkkaan.

Käytän tulkkaukseni minä-muotoa ja viittaan itseeni sanalla 'tulkki', jos minulla on jotain kysyttävää tai sanottavaa.

Olen puolueeton sekä salassapitovelvollinen.

Tulkkaukset vankilassa

Maahanmuuttoviraston järjestämiä asiakastapahtumia järjestetään joskus myös vankiloissa. Vankilatilat eivät täytä puhuttelutilojen yleisiä vaatimuksia kaikilta osin. Tämä on hyvä huomoida esimerkiksi ottamalla omat eväät mukaan tulkkaukspäivänä. Taukotiloja ei välttämättä ole käytettävissä.

Asioimistulkin ammattisäännöstö

1. Tulkillä on salassapitovelvollisuus
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.
4. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.

5. Tulkki valmistautuu tehtävänsä huolellisesti ja ajoissa.
6. Tulkki tulkkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
7. Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
8. Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai esimiehenä, eikä toimenkiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.
9. Tulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.
10. Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkausta tulkkaustilanteessa.
11. Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.
12. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Tulkkauksen turvapaikkatutkinnassa

Turvapaikkamenettelyssä turvapaikkapuhuttelut ja kuulemiset tulkataan joko hakijan äidinkiellä tai kielellä, jota hän riittävän hyvin ymmärtää. Tulkin rooli turvapaikkamenettelyssä on erittäin suuri. Turvapaikanhakijan asia on tulkattava toiselle kielelle kattavasti ja tarkasti, jotta viranomaisen voi päätyä oikeudenmukaiseen ratkaisuun kansainvälistä suojelua hakevan henkilön asiassa. Uskottavuusarviota tehdään hakijan kertoman perusteella, joten laadukkaalla tulkkauksella on iso merkitys turvapaikanhakijan koko loppuelämälle.

Turvapaikkaperusteet ovat usein hyvin henkilökohtaisia, hakijassa voimakkaitakin tunnereaktioita aiheuttavia asioita, joihin on suhtauduttava sensitiivisesti. Turvapaikkaperusteet voivat sisältää myös mieltä järkyttäviä tapahtumia, mikä on hyvä sisäistää/huomioida ennen tulkkauksen hyväksymistä.

Puolueettomuus

Tulkin on oltava puolueeton ja objektiivinen. Hänen tulee suhtautua tilanteeseen mahdollisimman neutraalisti. Tulkki ei saa neuvoa tulkkauksen kumpaakaan osapuolta. Hän ei myöskään saa ilmaista omia mielipiteitään tai ottaa kantaa tulkattavaan asiaan. Mielipiteitä ei saa esittää sanallisesti eikä muutoinkaan.

Jos tulkkauksessa tulee esiin asioita, jotka ovat tulkin omien arvojen ja maailmankatsomuksen vastaisia, tulkki ei saa näyttää sitä eleillä, ilmeillä eikä äänenpainoilla. Mikäli tämä ei ole mahdollista ja asia aiheuttaa tulkissa niin voimakkaita tunteita, ettei hän pysty peittämään niitä, tulkin on keskeytettävä tehtävä ja ilmoitettava asiasta Maahanmuuttoviraston edustajalle.

Tulkki, tulkattava ja viranomaisen

Luottamus tulkin ja tulkattavan välillä on tärkeää, jotta yhteistyö sujuisi mahdollisimman ongelmattomasti. Tämä vaatii tulkilta neutraalia asennoitumista kaikissa tilanteissa sekä tulkattavaa että viranomaisista kohtaan.

Tulkki voi olla samalta seudulta kotoisin kuin tulkattava, tai hänellä voi olla samankaltaisia kokemuksia. Tällaisessa tilanteessa, jos tulkki ei pysty pitämään itseään neutraalina, tulee hänen jäävätä itsensä. Tutun viranomaisen kanssa tulkatessa pitää myös muistaa tulkin rooli ulkopuolisena henkilönä tulkkauksessa. Tulkki ja viranomaisen saavat keskenään keskustella tulkattavan asioista vain jos keskustelut liittyvät tulkkaukseen.

Joskus tulee kuitenkin tilanteita, jolloin tulkattavan luottamus tulkkiin ei ole riittävä. Tulkin on hyvä tiedostaa, että hakijan tulkkia kohtaan tuntema epäluottamus ei ole loukkaus tulkkia tai hänen ammattitaitoaan kohtaan, vaan voi johtua täysin tulkista riippumattomista seikoista, kuten hakijan kokemuksista kotimaassaan. Hakijan oikeusturvan kannalta tämä epäluottamus tulee kertoa viranomaisen tietoon tulkkauksessa.

Tulkkauksen täsmällisyys

Jos hakija ja tulkki eivät ymmärrä toisiaan esimerkiksi murre-erojen vuoksi, tulkin on ilmoitettava siitä heti tulkkauksen alussa. Tulkki ei saa ottaa vastaan tehtävää, johon hänen ammattitaitonsa ei riitä.

Tulkkauksen täsmällisyyttä tulkkauksessa on syytä korostaa. Tulkin tehtävänä on välittää sekä kielelliset että ei-kielelliset kulttuurisidonnaiset viestit kattavasti ja sisällöllisesti muuttumattomina. Tulkkauksessa ei voi lisätä mitään omaa eikä jättää pois. Tulkkauksen tulee olla mahdollisimman tarkkaa ja kattavaa.

Turvapaikkapuhuttelussa käytetään paljon avoimia kysymyksiä. Kysymykset tulee tulkata hakijalle myös avoimina. Kysymyksen muotoa ei saa muuttaa. Esimerkki: "Miten vanhempasi suhtautuivat tilanteeseen?". Virheellinen tulkkaus: "Miten vanhempasi suhtautuivat tilanteeseen? Suuttuivatko he asiasta tai olivatko pettyneitä?"

Tulkki ei voi keskeyttää hakijaa tai esittää kysymystä uudelleen, jos tulkattava ei vastaa kysymykseen suoraan. Tämä tieto pitää kertoa puhuttelijalle, jotta hän tietää ettei hakija ymmärtänyt kysymystä tai osaa vastata siihen.

Jos tulkki ei ymmärrä tulkattavan asiaa täysin, voi hän tarkentaa sitä. Tarvittaessa tarkennusta hän ilmoittaa ensin puhuttelijalle selventävänsä termiä tai sen sisältöä. Vasta kun asia on selvä, tulkki tulkkauksen sanotun. Jos tulkki ei osaa jotain sanaa tai erikoistermiä, tästä on ilmoitettava puhuttelijalle. Tärkeintä on, ettei yritä keksiä sanaa tai tulkkauksia virheellisesti.

Ammattitaitoinen tulkki korjaa virheensä heti sen huomattuaan. Virheestä tulkki ilmoittaa molemmilla kielillä.

Tulkkauksen tapa

Turvapaikkapuhuttelussa tulkkauksessa suoritetaan konsekutiivi- eli peräkkäistulkkauksena. Peräkkäistulkkauksessa puhujien ja tulkin puhejaksot vuorottelevat. Tulkkauksen on tapahduttava minä-muodossa. Tulkki ei saa kääntää minä-muotoista kerrontaa yksikön kolmanteen persoonaan eli hän-muotoiseksi. Näin varmistetaan, että puhuja merkataan oikein, eli välitettävä selkeästi keneen puheessa milloinkin viitataan. Tulkin käyttäessä työjärjestyspuheenvuoronsa, hän käyttää itsestään sanaa tulkki eikä minä (esim. "Tulkki kysyy...").

Oikeaoppisen tulkkauksen mukaan tulkki tekee muistiinpanoja kuulemastaan ja odottaa tulkkauksia. Tulkin on huolehdittava, ettei asiakokonaisuus muodostu hänelle liian pitkäksi. Jos tulkattava puhuu liian

pitkissä jaksoissa, tulkin tulee hänet keskeyttää, jotta tulkki varmasti pystyy välittämään viestin tarkasti. Tulkattavaa voi myös ohjeistaa puhumaan lyhyemmissä pätkissä, tämä on hyvä kertoa myös puhuttelijalle.

Tulkki tulkaa kaiken keskustelun, mitä tulkkaustilanteessa tulee.

Alaikäiset ja haavoittuvassa asemassa olevat

Alaikäisten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien (esimerkiksi traumatisoituneiden tai mielenterveysongelmaisten) hakijoiden kohdalla puhuttelutilanteen dynamiikalla on erityinen merkitys. Puhuttelijalla on selkeä ohjaava rooli. Tulkin on ymmärtettävä puhuttelijan käyttämät keinot vaikeiden asioiden käsittelyssä. Tulkkauksen tulee olla täsmällistä ja erityisen kattavaa.

Lasten kanssa on erityisen tärkeää ettei tulkki ohjaile tai yritä auttaa lasta, koska lapsi on erityisen herkkä johdattelulle. Lapsen käyttämä kieli tulkataan ikätasoisesti, jotta puhuttelija voi saada oikean käsityksen lapsen kehitystasosta. Tulkin on tulkattava lapsen vastaus sellaisenaan, vaikka vastaus ei liittyisi kysymykseen tai lause olisi epätäydellinen. Alaikäisten tulkkauksissa pyritään luomaan turvallinen ilmapiiri, jossa lapsi pystyy kertomaan ikäviäkin asioita. Tulkillä on myös iso merkitys turvallisen ilmapiirin luomisessa.

Turvapaikkaprosessi lyhyesti

Turvapaikkahakemuksen jättäminen

Turvapaikkahakemus on jätettävä henkilökohtaisesti joko rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille heti maahan saavuttaessa tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Hakemuksen voi poikkeuksellisesti jättää myöhemminkin, jos olosuhteet kotimaassa ovat muuttuneet Suomessa oleskelun aikana tai ulkomaalainen on vasta myöhemmin voinut esittää selvitystä hakemuksensa tueksi tai siihen on muu perusteltu syy.

Hakemuksen vastaanottava viranomainen kertoo hakijalle hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan menettelyssä, mm. myötävaikutusvelvollisuudesta asian selvittämisessä, sekä seurauksista, jos hän ei noudata velvoitteitaan tai kieltäytyy yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Hakijalle kerrotaan myös Dublin-menettelystä.

Turvapaikanhakijalta ja mukana hakevalta perheenjäseneltä otetaan henkilötunnusmerkit eli valokuva ja sormenjäljet, jotka tallennetaan UMA-rekisteriin ja hänelle avataan turvapaikka-asia. Sormenjälkien perusteella poliisi tai rajavartiolaitos myös tarkistavat Eurodac-järjestelmästä hakijan mahdolliset oleskelut ja hakemukset muissa EU- valtioissa, Sveitsissä, Norjassa ja Islannissa. Tämän haun perusteella voi käynnistyä Dublin-prosessi, missä vastuu hakemuksen tutkimisesta siirtyy toiseen valtioon, minne hakija palautetaan. Vastaavassa tilanteessa hakija voi myös palautua Suomeen toisesta valtiosta.

Viranomainen voi tutkia turvapaikanhakijan mukana olevat matkatavarat selvittääkseen, onko tällä henkilöllisyyttä todistavia asiakirjoja ja esimerkiksi matkalippuja.

Hakemuksen rekisteröinnin jälkeen hakija majoitetaan vastaanottokeskukseen odottamaan Maahanmuuttoviraston kutsua turvapaikkapuhutteluun.

Turvapaikkatutkinta

Turvapaikkapuhuttelu, jossa selvitetään henkilöllisyys, matkareitti ja maahantulo

Maahanmuuttovirasto kutsuu hakijan kuultavaksi. Hakija vastaa itse mahdollisen avustajan hankkimisesta, mutta tulkkaus järjestetään viran puolesta. Tulkkauskieleksi valitaan hakijan ensisijaisesti valitsema kieli, paitsi jos on jokin toinen kieli, jota hän ymmärtää riittävästi. Turvapaikanhakijalle toimitetaan ennen puhuttelua tiedoksi hänen oikeutensa ja velvollisuutensa puhuttelussa. Kuulemisen aluksi varmistetaan, että hän on ymmärtänyt ne. Puhuttelu tallennetaan äänenä ja se on mahdollista tallentaa myös kuvana. Ennen puhuttelun aloittamista hakijalle selvitetään puhuttelun kulku sekä paikallaolijoiden roolit puhuttelussa, mm. tulkin tehtävät ja salassapitovelvollisuus. Yksin tulleen alaikäisen puhutteluun osallistuu aina hänen edustajansa ja mahdollisesti sosiaalityöntekijä. Mukana hakevan alaikäisen puhuttelussa on mukana hänen huoltajansa. Koska turvapaikka-asiat ovat salassa pidettäviä, muiden henkilöiden, kuten tukihenkilön, läsnäolo sallitaan vain poikkeuksellisesti.

Maahanmuuttovirasto selvittää turvapaikanhakijan henkilöllisyyden, matkareitin Suomeen, maahantulon ja tutkimatta jättämisen edellyttämät tiedot. Jos kyseessä on aiemman lainvoimaisen turvapaikkapäätöksen jälkeen tehty uusintahakemus, uutta tutkintaa ei ole tarpeen tehdä, riittää että hakijalta selvitetään mahdolliset uudet turvapaikkaperusteet sekä henkilöllisyyteen, matkareittiin ja maahantuloon liittyvät muutokset. Jos hakija on aiemman päätöksen jälkeen poistunut maasta, turvapaikkatutkinta suoritetaan normaalisti.

Pöytäkirjaan kirjataan turvapaikanhakijan nimi, syntymäaika, kansalaisuus sekä maahantulopäivä. Henkilöllisyyden selvittämiseksi tarvitaan tiedot hakijan suku- ja etunimestä, myös entisistä nimistä, sukupuoli, syntymäaika ja -paikka, siviilisäätö, etninen tausta, kansallisuus, kansalaisuus, uskonto, ammatti, osoite kotimaassa ja Suomessa, koulutus, kielitaito, työpaikat, sosiaalinen tausta ja asepalvelus. Myös perheenjäsenten ja muiden samassa taloudessa asuneiden henkilötiedot ja oleskelupaikat kirjataan. Monella turvapaikanhakijalla ei ole mukanaan minkäänlaista henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa: passia, syntymätodistusta tai vastaavaa. Selvittäminen voi olla hankalaa varsinkin silloin, kun turvapaikanhakijan koulutustausta on olematon, kotimaassa vallitsee sekasorto ja esimerkiksi kalenteriajoista ei ole selvyyttä. Varsinkin alaikäisten sekä luku- ja kirjoitustaidottomien hakijoiden kohdalla joudutaan esittämään tarkentavia kysymyksiä. Kysymyksiä joudutaan usein muotoilemaan uudelleen ja apuna voidaan käyttää esimerkiksi karttoja. Jos turvapaikanhakija ilmoittaa ajankohdat käyttäen muuta kuin länsimaista kalenteria, on tärkeää, että pöytäkirjaan merkitään myös hänen oman kalenterinsa mukaiset ajankohdat.

Hakijalta selvitetään henkilötietojen lisäksi matkareitti ja matkustustapa lähtömaasta Suomeen. Maahanmuuttovirasto selvittää hakemuksen käsittelystä olevan valtion määrittämiseksi (Dublin-prosessi) tarpeelliset tiedot ja tutkimatta jättämisen edellyttämät tiedot osana puhuttelua.

Häneltä kysytään suhtautumista mahdolliseen käännyttämiseen ja maahantulokielttoon ja kirjataan lyhyesti hänen turvapaikkaperusteensa, mikäli sille on aikaa. Kaikki tiedot kirjataan pöytäkirjaan, joka luetaan hakijalle puhuttelun loppuun. Jos pöytäkirjaan on hakijan mielestä kirjattu jokin tieto virheellisesti tai hän haluaa lisätä kertomukseensa jotain, korjaukset ja lisäykset merkitään selvästi pöytäkirjaan. Hakija varmentaa pöytäkirjan jokaisen sivun

allekirjoituksellaan. Pöytäkirjan viimeiselle sivulle merkitään puhuttelun ajankohta, kesto taukoineen ja turvapaikanhakijan, puhuttelijan, tulkin sekä mahdollisen avustajan allekirjoitukset. Alaikäisellä lisäksi edustaja tai huoltaja ja mahdollinen sosiaalityöntekijä allekirjoittavat pöytäkirjan.

Turvapaikkapuhuttelu hakemuksen perusteiden selvittämiseksi

Kun kansainvälistä suojelua koskeva hakemus tutkitaan Suomessa, perusteet hakemukselle selvitetään turvapaikkapuhuttelussa. Tämä voidaan pitää heti henkilöllisyyden selvittämispuhuttelun perään tai hakija kutsutaan siihen erikseen.

Maahanmuuttoviraston tehtävänä on selvittää ne syyt, jotka ovat johtaneet turvapaikanhakijan lähtöön kotimaasta tai pysyvästä asuinmaastaan, ja joiden vuoksi hän ei voi palata sinne. Puhuttelu on turvapaikkaprosessin keskeisin osuus ja päätös perustuu usein puhuttelussa laadittuun pöytäkirjaan. Puhuttelun aluksi hakijalle selvitetään puhuttelun kulku sekä paikallaolijoiden roolit puhuttelussa, mm. tulkin tehtävät ja salassapitovelvollisuus. Hakijalle annetaan avoimin kysymysmuotoiluin mahdollisuus kertoa perusteensa vapaasti omin sanoin ja esittää mahdolliset todisteet. Tämä helpottaa hakijan kertomuksen uskottavuuden arviointia verrattuna suljettuihin kysymyksiin, joihin annetaan lyhyet vastaukset. Puhuttelija ohjaa hakijaa kertomaan hakemuksen kannalta olennaisista seikoista, tarvittaessa myös rajoittaen hakijan kerrontaa olennaiseen. Puhuttelusta laaditaan pöytäkirja, johon kirjataan huolellisesti hakijalle esitetyt kysymykset ja hänen antamansa vastaukset niihin, sekä hakijan mahdolliset tunnetilat.

Puhuttelijat on koulutettu esittämään tietyllä tavoin muotoiltua kysymyksiä ja teemoittamaan hakijan kerrontaa vapaan kerronnan jälkeen. Sen vuoksi on tärkeää, että tulkki tulkkaa kaiken puhutun, eikä selvitä asiaa oma-aloitteisesti. Jos kerrotun merkitys muuttuu sanatarkassa käänöksessä, tulkin tulee selittää asia niin, että se tulee ymmärrettäväksi myös kohdekielellä, ilman olennaisia sisällöllisiä muutoksia. Jos tulkki joutuu selvittämään asiaa hakijan kanssa, puhuttelija tulee pitää tietoisena keskustelun sisällöstä. Samoin jos tulkki ja puhuttelija keskustelevat esimerkiksi kysymysten muotoilusta, hakijalle tulee selittää keskustelun keskeinen sisältö luottamuksen säilyttämiseksi.

Turvapaikkapuhuttelussa tutkitaan hakijan perusteet oleskeluluvan myöntämiseksi yksilöllisestä inhimillisestä syystä tai ihmiskaupan uhriksi joutumisen vuoksi. Mikäli hakija haluaa vedota johonkin muuhun oleskelulupaperusteeseen, hänen tulee panna vireille erillinen, maksullinen oleskelulupahakemus.

Turvapaikkapuhuttelu voi kestää koko päivän, toisinaan se voi venyä myös jatkopuhutteluun. Puhuttelussa pidetään taukoja riittävän usein kaikkien osallistujien jaksamisen varmistamiseksi. Puhuttelun päätteeksi pöytäkirja tarkistetaan, jolloin hakijalla on mahdollisuus tehdä siihen tarvittavat korjaukset ja tarkennukset, jotka merkitään selvästi pöytäkirjaan. Hakija varmentaa pöytäkirjan jokaisen sivun allekirjoituksellaan. Pöytäkirjan viimeiselle sivulle merkitään puhutteluajankohta, kesto taukoineen ja turvapaikanhakijan, puhuttelijan, tulkin sekä mahdollisen avustajan allekirjoitukset. Alaikäisellä lisäksi edustaja tai huoltaja ja mahdollinen sosiaalityöntekijä allekirjoittavat pöytäkirjan.

Päätöksen tiedoksianto

Päätökset, joihin ei sisälly maastapoistamista antaa tiedoksi Maahanmuuttovirasto. Jos hakijalle on annettu turvapaikka tai myönnetty oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella, päätös annetaan yleensä tiedoksi kirjallisesti ja siihen liitetään päätöstiivistelmä hakijan ymmärtämällä kielellä. Jos hakijalle on myönnetty oleskelulupa jollain muulla perusteella, hänet kutsutaan Maahanmuuttovirastoon ja päätös tulkataan hänelle. Paikallispoliisi antaa tiedoksi maastapoistamispäätöksen sisältävät päätökset. Päätös luetaan hakijalle kokonaisuudessaan ja hänelle annetaan valitusosoitus, eli ohjeet muutoksenhakua varten.

Muutoksenhaku

Turvapaikanhakijalla on oikeus hakea Maahanmuuttoviraston päätökseen muutosta Helsingin, Turun, Itä-Suomen tai Pohjois-Suomen hallinto-oikeudesta. Toimivaltainen hallinto-oikeus määräytyy päätöksen tehneen Maahanmuuttoviraston toimipaikan perusteella. Turvapaikanhakija voi itse tai yleensä lakimiehen välityksellä tehdä valituksen hallinto-oikeudelle, joka tutkii valituksen ja tekee asiassa päätöksen. Hallinto-oikeus voi tarvittaessa järjestää asiassa suullisen käsittelyn, jossa voidaan kuulla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita. Suullinen käsittely järjestetään valittajan pyynnöstä tai tuomioistuimen omasta aloitteesta. Pyyntö suullisen käsittelyn järjestämisestä voidaan hylätä, jos siinä esimerkiksi haluttaisiin esittää näyttöä asian ratkaisuuun vaikuttamattomasta seikasta tai tapahtumasta.

Turvapaikka-asiat käsitellään hallinto-oikeudessa salassa pidettävänä eli käsittelyyn ei päästetä yleisöä. Suullisessa kuulemisessa paikalla ovat hallinto-oikeuden tuomarit, valittaja sekä hänen asiamiehensä, Maahanmuuttoviraston edustaja, tulkki sekä mahdolliset todistajat heidän kuulemisensa ajan. Suullisessa käsittelyssä puheenjohtajana toimii hallinto-oikeuden tuomari, joka antaa puheenvuoroja osapuolille ja esittää kysymyksiä turvapaikanhakijalle. Tulkin tehtävänä on tulkata kaikki, mitä oikeussalissa keskustellaan. Tulkkaminen tuomioistuimessa vaatii huolellista valmistautumista, koska jo pelkkä sanasto voi olla haastavaa. Oikeussalissa istumajärjestys poikkeaa kuulustelu- ja puhuttelutilanteesta. Tulkki istuu valittajan ja hänen avustajansa vieressä, millä varmistetaan se, että sekä valittaja että tulkki kuulevat varmasti toisensa. Hallinto-oikeuden kielteisestä päätöksestä on edelleen oikeus hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Turvapaikkapuhuttelun asiakasohje

Turvapaikanhakijoille annetaan ennen puhutteluun saapumista asiakasohje hakijan äidinkielellä tai kielellä, jota hän ymmärtää. Puhuttelun alussa varmistetaan, että hakija on ymmärtänyt ohjeen sisällön ja tarvittaessa se tulkataan hakijalle puhuttelun alussa.

Turvapaikkapuhuttelun asiakasohje

Sinut on kutsuttu Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhutteluun. Lue huolellisesti tämä ohje, joka kertoo oikeuksistasi ja velvollisuuksistasi

puhuttelussa. Jos sinulla on kysyttävää tästä ohjeesta, voit esittää kysymyksiä puhuttelun alussa Maahanmuuttoviraston työntekijälle.

Mikä on puhuttelun tarkoitus?

- Olet hakenut Suomesta turvapaikkaa. Puhuttelussa selvitetään syyt, joiden vuoksi haet turvapaikkaa Suomesta ja joiden vuoksi et voi palata kotimaahasi.
- On tärkeää, että kerrot kaikki hakemuksesi perusteet tässä puhuttelussa. Jos sinulle syntyy uusia perusteita puhuttelun jälkeen tai haluat antaa uutta tietoa aiempaan perusteeseesi, kerro asiasta heti Maahanmuuttovirastolle tai valitustasi käsittelevälle tuomioistuimelle.
- Puhuttelussa käsitellään vain turvapaikkahakemusta. Jos haluat hakea oleskelulupaa jollain muulla perusteella, sinun tulee tehdä erillinen maksullinen hakemus. Tällainen peruste voi olla esimerkiksi työ tai perheside.

Mitä oikeuksia sinulla on puhuttelussa?

- Sinulla on oikeus käyttää puhuttelussa oikeudellista avustajaa. Avustaja osallistuu puhutteluun oman harkintansa mukaan.
- Puhuttelussa on tulkki. Tulkin tehtävänä on puolueettomasti kääntää kaikki, mitä puhuttelussa sanotaan. Tulkki on joko paikan päällä tai hän voi tulkata puhelimitse tai videon välityksellä.
- Puhuttelijalla, tulkilla ja avustajalla on salassapitovelvollisuus, eli he eivät saa kertoa mitään puhuttelussa kuulemaansa kenellekään ulkopuoliselle, ei edes perheenjäsenellesi.
- Sinua koskevat asiakirjat ovat lähtökohtaisesti salassa pidettäviä.

Mitä velvollisuuksia sinulla on puhuttelussa?

- Sinulla on velvollisuus kertoa ja antaa selvityksiä siitä, miksi olet hakenut turvapaikkaa. On oman etusi mukaista kertoa totuudenmukaisesti kaikista asiaan vaikuttavista seikoista puhuttelussa.
- On oman etusi mukaista kertoa myös vaikeista asioista. Niillä voi olla ratkaiseva merkitys hakemuksesi kannalta.
- Jos et muista tai tiedä jotain, älä yritä keksiä vastausta. Väärien tietojen antaminen heikentää kertomuksesi uskottavuutta.
- Ilmoita puhuttelussa oikeat henkilötietosi. Voit myöhemmin muuttaa antamiasi henkilötietoja vain viranomaisen myöntämällä luotettavalla henkilöllisyysasiakirjalla.
- Väärien henkilötietojen antaminen on lain mukaan rikos, josta seuraa rangaistus.
- Huomioithan, että väärien tietojen antaminen tai oikeiden tietojen salaaminen voi myöhemmin johtaa jo myönnetyn luvan peruuttamiseen ja vaikeuttaa muiden asioidesi käsittelyä.

Miten puhutteluun kannattaa valmistautua?

- Tutustu ennen puhuttelua kaikkiin viranomaisilta saamiisi ohjeisiin ja esitteisiin. On tärkeää, että tutustut aina myös Dublin-menettelyä koskeviin esitteisiin. Jos sinulla ei ole näitä esitteitä, löydät ne Maahanmuuttoviraston verkkosivuilta: migri.fi/esitteet-ja-julkaisut. Esitteet ovat otsikon "Turvapaikka ja Dublin-menettely" alla.
- Jos toivot, että tulkki on nainen tai mies, kerro asiasta vastaanottokeskuksen työntekijälle hyvissä ajoin ennen puhuttelua. Vastaanottokeskus välittää toiveesi Maahanmuuttovirastoon.
- Jos fyysinen tai henkinen terveydentilasi on sellainen, että se voi vaikuttaa puhutteluun, kerro asiasta vastaanottokeskuksen työntekijälle. Vastaanottokeskus voi suostumuksellasi olla asiasta yhteydessä Maahanmuuttovirastoon ennen puhuttelua.
- Ota mukaan eväät tai lounasrahaa.
- Ota mukaan päivän aikana tarvitsemasi lääkkeet.
- Ota mukaan kaikki asiakirjat ja selvitykset, jotka liittyvät hakemukseesi.
- Älä ota lapsia mukaan, ellei heitä ole kutsuttu puhutteluun. Jos tarvitset lapsellesi hoitajaa puhuttelun aikana, kerro asiasta hyvissä ajoin vastaanottokeskukselle.
- Ole ajoissa paikalla. Varaa matkaan tarpeeksi aikaa. Saat vastaanottokeskuksesta ohjeet, miten pääset Maahanmuuttovirastoon.

Toimi näin puhuttelupäivänä Maahanmuuttovirastossa

- Kun tulet Maahanmuuttoviraston tiloihin, sinulle voidaan tehdä turvatarkastus.
- Näytä vastaanottokeskuksen asukaskorttisi Maahanmuuttoviraston vartijalle.
- Odotustilaan saavat tulla vain puhutteluun kutsutut henkilöt ja muut Maahanmuuttoviraston kanssa etukäteen sovitut henkilöt.
- Jos haluat mukaasi tukihenkilön, hän voi kysyä asiaa etukäteen kirjallisesti Maahanmuuttovirastosta. Muussa tapauksessa puhuttelija päättää puhuttelun alussa, saako tukihenkilö olla mukana. Tukihenkilö ei ole avustaja eikä hän osallistu asioiden selvittämiseen.
- Puhuttelija on Maahanmuuttoviraston työntekijä. Hän hakee sinut odotustilasta.
- Puhuttelu äänitetään. Huoneessa on lisäksi kuvaa tallentava valvontakamera.
- Puhuttelu voi kestää koko päivän. Välissä pidetään lounastauko ja tarvittaessa muita taukoja. Voit aina pyytää taukoa.
- Tarvittaessa puhuttelua jatketaan toisena päivänä. Saat tällöin uuden puhuttelukutsun jonkin ajan päästä.

Mitä puhuttelussa tapahtuu?

- Aluksi puhuttelija kertoo, mitä puhuttelussa tapahtuu ja varmistaa, että olet ymmärtänyt oikeutesi ja velvollisuutesi. Kysy, jos et ymmärrä jotain. Kerro, jos et ymmärrä tulkkia.
- Jos tarkempia henkilötietojasi ei ole selvitetty aiemmin, puhuttelija kysyy niistä ensiksi. Hän kysyy keitä perheeseesi kuuluu, missä olet asunut ja mitä reittiä olet tullut Suomeen.
- Tämän jälkeen selvitetään, miksi olet joutunut pakenemaan kotimaastasi ja miksi et voi palata sinne. Kerro sinulle tapahtuneista asioista rehellisesti ja mahdollisimman yksityiskohtaisesti.
- Puhuttelija kysyy sinulta tarkentavia kysymyksiä tapahtumista, joista olet kertonut. Vastaa rehellisesti. Kerro, jos et tiedä tai muista jotain.
- Kaikilta turvapaikanhakijoilta kysytään tietyt yleiset kysymykset. Puhuttelija kysyy myös sinulta muun muassa, miten suhtaudut maasta poistamiseen ja maahantulokieltoon.
- Lopuksi tulkki lukee sinulle pöytäkirjan, jonka puhuttelija on kirjoittanut. Jos huomaat siinä virheitä, sinun tulee kertoa asiasta puhuttelijalle. Voit tehdä pöytäkirjaan myös lisäyksiä. Tämän jälkeen pöytäkirja allekirjoitetaan ja saat siitä kopion itsellesi.

Miten Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen?

- Hakemuksesi perusteella sinulle voidaan antaa kansainvälistä suojelua tai myöntää oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä tai ihmiskaupan uhriksi joutumisen vuoksi.
- Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen asiassasi turvapaikkapuhuttelussa antamiesi tietojen ja muun esitetyn aineiston perusteella.
- Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa hankkia selvityksiä asiakirjojesi aitoudesta kotimaastasi. Viranomaiset eivät saa tietää tästä, eikä selvittelystä aiheudu vaaraa sinulle tai läheillesi.
- Jos haluat myöhemmin toimittaa lisäselvitystä, tee se kirjallisesti. Emme keskustele asiastasi puhelimesta, koska emme voi varmistua soittajan henkilöllisyydestä.
- Jos hakemuksesi hylätään, sinut voidaan käännättää ja määrätä Suomea sekä muita Schengen-sopimusmaita koskevaan maahantulokieltoon.
- Jos sinulla on uusi peruste hakea turvapaikkaa sen jälkeen, kun Maahanmuuttoviraston päätös nykyiseen hakemukseesi on lainvoimainen, tee uusi hakemus heti. Sinulla pitää olla jokin syy sille, miksi et ole aikaisemmin kertonut uusia perusteita. Syyn pitää olla sellainen, ettet ole itse voinut vaikuttaa siihen. Tämän jälkeen Maahanmuuttovirasto arvioi, tutkiiko se uuden hakemuksesi.